

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 9/2001 rd

Statsrådets skrivelse med anledning av Europeiska gemenskapernas kommissions initiativ till ett rambeslut av rådet (sexuell exploatering av barn och barnpornografi)

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens talman sände den 11 maj 2001 statsrådets skrivelse med anledning av Europeiska gemenskapernas kommissions initiativ till ett rambeslut av rådet (sexuell exploatering av barn och barnpornografi) (U 26/2001 rd) till stora utskottet för behandling och bestämde samtidigt

att lagutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till stora utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Jukka Lindstedt, justitieministeriet.

STATSRÅDETS SKRIVELSE

Förslaget till rambeslut

Kommissionen har den 15 januari 2001 gett ett förslag till rambeslut om åtgärder för att bekämpa sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Enligt rambeslutet blir medlemsstaterna skyldiga att säkerställa att barnprostitution, sexuell exploatering av barn och barnpornografi är straffbelagt. I förslaget avses med barn varje människa under 18 år. Med pornografiskt material avses bildmaterial som avbildar ett barn som medverkar i en handling med uttrycklig sexuell innebörd.

Det skall vara straffbart att

- tvinga, utnyttja, förmå, dra vinning av eller på annat sätt underlätta prostitution av barn samt
- få ett barn att delta i en sexuell handling om
 - påverkan eller tvång, våld eller hot brukas,

— pengar, andra föremål av ekonomiskt värde eller andra former av ersättning lämnas till ett barn i utbyte för sexuella tjänster, eller

— missbruk av makt eller inflytande över barnets utsatta ställning förekommer.

Vidare skall följande handlingar vara straffbara

- avsiktlig framställning, distribution, spridning, överföring, utbudning, tillhandahållande och
- förvärv och innehav av barnpornografi.

Enligt förslaget skall även anstiftan, medhjälp och försök till de gärningar som avses ovan vara straffbara, med undantag av försök till anskaffning eller innehav av barnpornografi.

I rambeslutet åläggs medlemsstaterna även att tillnärma de straffrättsliga reglerna. Maximistraffet skall vara fängelse i minst fyra år för de

nämnda gärningarna, med undantag av innehav av barnpornografi. Innehav av barnpornografi skall beläggas med ett maximistraff av fängelse i minst ett år. För andra brott än innehav av barnpornografi skall maximistraffet vara fängelse i minst åtta år om det finns försvårande omständigheter.

Regeringens ståndpunkt

Regeringen anser det vara viktigt att EU effektiviserar bekämpningen av organiserad sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Den förhåller sig i princip positiv till förslaget, men anser att den rätta utgångspunkten vore att i rambeslutet främst fästa uppmärksamhet vid sådan sexuell exploatering av barn och barnpornografi där det kan vara fråga om organiserad brottslighet. Förslaget till rambeslut gäller till stor del detta slag av gärningsformer i fråga om vilka det är nödvändigt att förenhetliga kriminaliseringen och straffen.

Regeringen anser att det i ett eventuellt beslut om ett förenhetligande av straffen bör beaktas att de brott som nämns i förslaget till rambeslut är i

mycket olika grad klandervärda. Enligt regeringen vore det ändamålsenligt att den gemensamma nivån på straffen fastställs endast för de grövre fallen, som är typiska uttrycksformer för organiserad brottslighet. När nivån på straffen fastställs är det skäl att förhålla sig reserverat till sådana maximistraff som klart avviker från den nivå på straff som iakttas i Finlands strafflag, menar regeringen.

Regeringen konstaterar att det inte ännu är ändamålsenligt att formulera en detaljerad hållning beträffande maximistraffen, straffskärpningsgrunderna och de övriga detaljerna i förslaget, eftersom förslaget till rambeslut i den fortsatta behandlingen ännu kan förändras avsevärt.

Enligt regeringens uppfattning bör det i rambeslutet på samma sätt som i Europeiska rådets konvention om Internetrelaterad brottslighet tillåtas att en lägre åldersgräns på 16 år slås fast för barnpornografi. Regeringen konstaterar att detta är motiverat både på grund av att det överensstämmer med konventionen i fråga och den allmänna skyddsåldersgränsen, och de bevissvårigheter som följer av en högre åldersgräns.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Allmänt

Utskottet anser det viktigt att Europeiska unionen i sin verksamhet och sina bestämmelser bekämpar organiserad, allvarlig och till sin natur internationell sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Den europeiska integrationen, den växande fria rörligheten för personer och informationsteknologin, speciellt Internet, lyfter fram betydelsen av internationellt samarbete. Utskottet menar att det i samband med sådana brott också är motiverat att medlemsstaternas lagstiftning tillnärmas genom EU:s rambeslut. I rambeslutet föreslås dock att också sådana brott som vanligtvis inte är internationella till sin natur eller som inte begås i en organiserad form skall omfattas av beslutet. Enligt utskottets me-

ning är det inte motiverat att sådana brott intas i rambeslutets tillämpningsområde.

Bestämmelserna i rambeslutet gäller de viktigaste personliga rättsgoda. Därför är det naturligt att de gärningar som medlemsstaterna enligt rambeslutet är skyldiga att kriminalisera till största delen är straffbara enligt strafflagen. Strafflagens bestämmelser om straff för sexualbrott och barnpornografi reviderades 1999. De största skillnaderna mellan bestämmelserna i strafflagen och rambeslutet gäller åldersgränsen 18 år för barnpornografi och kriteriet för verklighetstroget bildmaterial samt rekvisiten för grova gärningsformer och straffskalorna för brotten. Bestämmelserna i strafflagen täcker inte nödvändigtvis alla skyldigheter, eftersom den allmänna sexuella skyddsåldersgränsen i den är

16 år medan rambeslutet med barn avser varje människa som är under 18 år.

Sexuell exploatering av barn

Utskottet har fått en utredning om den fortsatta beredningen av förslaget till rambeslut i rådets arbetsgrupp. Utifrån utredningen konstaterar utskottet att det inte har någonting att anmärka mot statsrådets ställningstaganden. Artikel 2 som avser sexuell exploatering av barn måste ytterligare preciseras och bör också gälla då ett barn som är yngre än 18 år exploateras på grund av sin utsatta eller svagare ställning och omognad. Bestämmelsen bör preciseras på ett sådant sätt att tillämpningsområdet inte omfattar normala sexuella relationer mellan unga.

Enligt förslaget bör ramavtalets artikel 2.a gälla pornografiska föreställningar. Prostitution och pornografiska föreställningar är inte sinsemellan jämförbara. Det bör dock övervägas att rambeslutets tillämpningsområde också skall gälla grövre gärningsformer som att tvinga ett barn till pornografiska föreställningar och dra nytta av dem.

Barnpornografi

Enligt regeringens uppfattning bör rambeslutet tillåta att en lägre åldersgräns på 16 år slås fast för barnpornografi. Den sexuella skyddsåldersgränsen är 16 år i Finland och i vissa i lag fastställda situationer 18 år. I 17 kap. 18 § strafflagen (spridning av pornografisk bild) eller 19 § (innehav av barnpornografisk bild) finns ingen fastställd åldersgräns. Utskottet menar att det utifrån motiveringen till paragraferna är möjligt att som åldersgräns tillämpa 16 år enligt 20 kap. 6 § strafflagen när bestämmelsen tolkas.

Enligt utskottets uppfattning är det inte skäl att avvika från förslaget till rambeslut och sträva efter en åldersgräns på 16 år i definitionen av barnpornografi. Även om en 16-åring ur straffrättslig synpunkt kan anses vara tillräckligt mogen för att besluta om och överväga betydelsen av sitt sexuella beteende, måste det bedömas på ett annat sätt om ett barn uppträder på pornografiska bilder. Det är motiverat att höja skyddsåldersgränsen till 18 år när bildmaterial framställs

för spridning eller till exempel sprids via saluföring eller uthyrning eller på något annat sätt. Det viktigaste i artikel 3 i rambeslutet bör vara att skydda barn under 18 år från att utnyttjas av dem som producerar och sprider barnpornografi.

I motsats till 17 kap. 19 § strafflagen förutsätter rambeslutet inte att det pornografiska bildmaterial som innehas skall vara *verklighetstroget*. Rambeslutet bör bedömas med hänsyn till grundlagsutskottets och lagutskottets ställningstaganden om den paragraf som gäller innehav av barnpornografisk bild (GrUU 23/1997 rd och LaUB 3/1998 rd).

Enligt regeringens förslag (RP 6/1997 rd) skall ett innehav av barnpornografiskt material avse en *verklighetsbaserad* bildupptagning. Grundlagsutskottet konstaterade att det måste anses exceptionellt att blotta innehavet blir straffbart. Det kan emellertid vara motiverat i detta fall, eftersom det är fråga om ett verklighetsbaserat bildmaterial som har kunnat uppstå genom att barn har utnyttjats sexuellt, menade utskottet.

Lagutskottet konstaterade att kravet på att bildmaterialet skall vara verklighetsbaserat i praktiken skulle ha gett upphov till svåra bevisnings- och tolkningsproblem. Bildmaterial som ser autentiskt ut kan ju tillverkas till exempel med datorteknik, konstaterade lagutskottet. Därför ville utskottet, trots grundlagsutskottets utlåtande, utvidga rekvisitet till att gälla *verklighetstroget* bildmaterial. Således gäller bestämmelsen i strafflagen upptagningar där ett barn har använts vid framställningen eller verklighetstrogna bildupptagningar som har tillverkats med dator- eller videoteknik eller på något annat tekniskt sätt. Härmed avses material som ser verklighetsbaserat ut och inte kan särskiljas från äkta bildupptagningar där människor används som modeller. Till exempel teckningar och målningar omfattas inte av definitionen.

Utskottet anser att utgångspunkten i den fortsatta beredningen av förslaget till rambeslut i fråga om bildmaterialets kvalitet bör vara bestämmelsen i den gällande strafflagen och ovan nämnda ställningstaganden.

Enhetliga straffskalor

Lagutskottet har i år tagit ställning till frågan om enhetliga straffskalor och definieringen av grova gärningsformer genom ramavtal (LaUU 5/2001 rd och LaUU 6/2001 rd). Lagutskottet upprepar de allmänna synpunkterna om att för enhetliga straffskalorna som anförts i tidigare utlåtanden. En del av de i detta rambeslut föreslagna minimilängderna för maximistraff avviker i hög grad från straffskalorna i den gällande strafflagen.

Motiveringen till de stränga straffen är bland annat att de möjliggör polissamarbete och straffrättsligt samarbete inom Europeiska unionen. Utskottet anser att straffskalorna och förutsätt-

ningarna för samarbete bör behandlas som separata frågor. Utskottet finner det motiverat att regeringen har vissa förbehåll för sådana maximistraff som tydligt avviker från straffnivån i strafflagen.

Utlåtande

Lagutskottet meddelar vördsamt som sitt utlåtande

att utskottet ställer sig bakom förslaget att definieringen av barnpornografi bör gälla barn som är under 18 år, och

att utskottet i övrigt omfattar statsrådets ståndpunkt i saken.

Helsingfors den 18 juni 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Jyri Häkämies /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vänst
Kari Myllyniemi /cent
Kirsi Ojansuu /gröna

Veijo Puhjo /vänst
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Marja Tiura /saml
Lasse Virén /saml
ers. Tanja Karpela /cent
Seppo Lahtela /cent.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Timo Tuovinen.